

TÜRKİYE'NİN ENERJİ STRATEJİSİ VE ENERJİ GÖRÜNÜMÜ

Doç. Dr. Çağla Gül Yesevi

Enerji, bir ülkenin güvenliğini ve dış politikasını etkileyen ve uzun vadeli kararların alınmasını gerektiren en stratejik sektördür. Bir ülkenin enerji kaynaklarına ulaşabilme yeteneği, çevre politikalarını da belirlemektedir. Hidrokarbon çağının devam ediyor olması, uluslararası aktörlerin stratejilerini belirlemektedir. Türkiye, bir enerji merkezi olmayı hedeflemektedir. Petrol ve doğal gaz ihtiyacı açısından, Orta Doğu ülkelerine ve özellikle Rusya'ya bağımlılığından kurtulması gerekmektedir. 2013 yılında Dışişleri Bakanlığı'nın Resmi Web Sitesi'nde, Türkiye'nin enerji stratejisinin dayandığı dört temel unsur üzerinde durulmaktaydı. Bunlar; kaynak ülke ve güzergâh çeşitliliğine gidilmesi, enerji ihtiyacının karşılanmasında yenilenebilir enerjinin payının artırılması, nükleer enerjiden yararlanılmaya başlanması, enerji verimliliğinin artırılması ve Avrupa'nın enerji güvenliğine katkıda bulunulması olarak sıralanmaktadır (Yesevi, 2013; Yavuz Tiftikçigil, Yesevi, 2015). Bu yazıda Türkiye'nin enerji stratejisi ve enerji görünümü değerlendirilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2021) web sitesinde, Türkiye'nin enerji stratejisi açıklanırken, enerji arzını sağlayan bölgeler arasında bulunduğu ve OECD ülkeleri içerisinde geçtiğimiz 15 yıllık dönemde enerji talep artışının en hızlı gerçekleştiği ülke olduğu vurgulanmaktadır. Dünyada enerji aktörleri üzerinde durulurken, arz sağlayıcılar, tüketiciler, transit ülkeler, uluslararası örgütler ve şirketlere değinilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye, enerji zengini Orta Doğu ve Avrasya arasında yer alan enerji tüketicisi ve transit bir ülkedir. Türkiye, enerji güvenliğini sağlamayı hedeflemektedir. Enerjideki artan talebin ve ithalat bağımlılığının çözümlenmesi gerekmektedir. 2019 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla Türkiye'nin kurulu gücünün kaynaklara göre dağılımı şu şekildedir: % 31,4'ü hidrolik enerji, % 28,6'sı doğal gaz, %22,4'ü kömür, % 8,1'i rüzgâr, % 6,2'si güneş, % 1,6'sı jeotermal ve % 1,7'si diğer kaynaklar (T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2021). 2020 yılı Aralık ayı itibarıyla Türkiye'deki elektrik üretim santrallerinin kurulu gücü 95 bin 890 MW'tır (Enerji Günlüğü, 14.01.2021).

Türkiye'nin enerji stratejisinde açısından sürdürülebilir kalkınma bağlamında çevre kaygılarının enerji zincirinin her aşamasında dikkate alınması, hedeflenmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2021). Türkiye, Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı'nın (IRENA) kurucu üyeleri arasındadır. Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı (IRENA), yenilenebilir enerjinin geliştirilmesi açısından, devletlerin politikalarını yönlendirebilecek bir örgütlenmedir. IRENA, sürdürülebilir kalkınma, enerji güvenliği, düşük-karbonlu ekonomik büyüme ve refahın sağlanması için, biyoenerji, jeotermal, su, okyanus, güneş, rüzgâr gibi tüm yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik etmektedir. Türkiye, enerji arz güvenliği sorununu çözmek için yenilenebilir enerji kaynaklarının toplam enerji üretimi içindeki payının artırılmasını amaçlamaktadır. Türkiye'nin yenilenebilir enerji alanındaki politikaları başta Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın (ETKB) Stratejik Planı olmak üzere çeşitli ulusal belgelerde yer almaktadır. Bu politikalar kapsamında çeşitli politika araçları kullanılmaktadır. Bu araçların başında teşvikler gelmektedir. Enerji güvenliği ve sürdürülebilir kalkınma, devletler açısından önemi her geçen gün artan konulardır. Fosil yakıtlara bağımlılık, ciddi çevresel, sağlık ve sosyo-ekonomik sorunlar doğurmaktadır. Bunun yanında fosil yakıtlara bağımlılık, bu kaynaklara sahip olmayan Türkiye gibi tüketici ülkelerin enerji güvenliğini tehdit etmektedir. Tüketici ülke, bu enerji kaynaklarının makul fiyatlarla ve kesintisiz olarak temin etmek zorundadır. Ancak, tek bir arz sağlayıcıya bağımlı olma durumu, savaşlar, kazalar, terörist faaliyetler, artan fiyatlar, enerji kaynaklarının kesintisiz olarak teminine engel olabilmektedir. Enerji güvenliği ve sürdürülebilir büyüme için yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi gerekmektedir (Yesevi, Yavuz Tiftikçigil, 2017).

Türkiye'nin enerji stratejisinin diğer boyutları da gerekli reform ve liberalleşmenin sağlanarak şeffaf ve rekabetçi bir piyasanın oluşturulması, üretkenliğin, verimliliğin AR-GE çalışmalarının artırılmasıdır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2021). Türkiye sadece bir enerji tüketicisi ve enerji güzergahı olarak

Yesevi, Çağla Gül (2021). Türkiye'nin Enerji Stratejisi ve Enerji Görünümü. *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*. 25.02.2021. <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/enerji-ve-enerji-guvenligi-arastirmalari-merkezi/turkiye-nin-enerji-stratejisi-ve-enerji-gorunumu>

konumlandırmak istememektedir. Enerji merkezi olmayı hedeflemektedir. Bunun için, şeffaf, rekabetçi bir piyasa oluşturması, üretici ve tüketici ülkelerin iş yapabileceği finansal ve hukuksal kurumsallaşmayı sağlaması gerekmektedir. Enerji merkezi olabilmek için ayrıca yeterli enerji alt yapısı yanında depolama tesislerinin kurulması ve yeniden ihraç yetkisinin elde edilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda, daha önceki Strateji belgelerinde pek çok kez üzerinde durulduğu gibi, özellikle petrol ve doğal gazın ithal edileceği ülkeler ve güzergahların çeşitlendirilmesi, enerji güvenliğinin başat unsurları olarak görülmektedir. Türkiye'nin başta Rusya'ya enerjide bağımlılığı bulunmaktadır. Bu bağımlılık doğal gaz, petrol, petrol ürünleri ile başlamış ve nükleer konusundaki iş birliği ile giderek yoğunlaşmıştır (Yavuz Tiftikcigil ve Yesevi, 2014; Yavuz Tiftikcigil ve Yesevi, 2015). Bunun yanında İran, Irak ve Azerbaycan'la enerji ilişkileri üzerinde durulmalıdır (Yesevi ve Uysal Oğuz, 2014; Yesevi, 2014; Yesevi 2015a; Yesevi, 2015b). Türkiye fosil yakıtlar konusundaki dışa bağımlılığını çözümlmek için alternatif yollar aramaktadır. Bunun en akla yatkın çözümü de enerji arzında yerli ve yenilenebilir enerjinin payının artırılmasıdır. Bu kapsamda özellikle yenilebilir enerji kaynakları açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Türkiye geçtiğimiz yıl elektrik üretiminin %66'sını yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlamıştır; bu sevindirici bir gelişmedir. Elektrik üretiminde su gücü %31,4, rüzgar %8,1, güneş % 6,2'si güneş, jeotermal % 1,6 paya sahiptir. Daha önceki yıllarda ithal edilen doğal gazdan üretilen elektriğin payı çok yüksekti, örneğin 2010 yılında bu oran % 46,5'ti; 2020'de doğal gazın elektrik üretimindeki payının % 28,6'ya düştüğü görülmektedir (T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı). Bu noktada üzerinde durulması gereken konu yenilenebilir enerji kaynaklarının üretiminde dışa bağımlılık olup olmadığıdır. Yenilenebilir enerji teknolojileri açısından Almanya, ABD ve Çin önemli ülkelerdir. Elektrik üretiminde yenilenebilir enerjinin payının artması çok önemlidir; ancak Türkiye'nin yenilenebilir enerji teknolojileri konusunda önünde kat etmesi gereken bir yol olduğu da bilinmelidir. Rüzgar gülü, güneş paneli, santraller gibi yenilenebilir enerji üretim teknolojilerinde de dışa bağımlılığın sonlanması gerekmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'nin de enerji stratejisinin ana unsurlarından biri enerji verimliliğinin artırılmasıdır. Türkiye ayrıca enerji stratejisine, nükleer enerjinin geliştirilmesini de eklemiştir. Bu noktada ana sorun, nükleer enerji potansiyelinin geliştirilmesinin, Rusya'ya enerjide bağımlılığını daha da arttırmasıdır. Karadeniz'de bulunan 405 milyar metreküplük rezervin, üretim miktarının ve üretim maliyetinin ne olacağı henüz kesinleşmemiştir. Türkiye'nin yıllık doğalgaz ithalatı, 2017 yılında 55 milyar metreküptü; 2020 yılında ise 44 milyar metreküp olarak gerçekleşmiştir. Karadeniz'de bulunan rezervin çıkarılması, üretim tarihi, üretim miktarı ve maliyetinin belirgin hale gelmesi, Türkiye'nin enerji görünümü hakkında yeni bilgiler ortaya koyabilir. Bu rezerv yakın gelecekte uygun fiyatla kullanıma hazır hale gelse bile Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığının tek çözümü olamayacağı görülmektedir. Türkiye'nin yakın gelecekte enerjide dışa bağımlılığını azaltmak için çevre dostu yenilenebilir enerji teknolojilerine yatırım yapması gerekmektedir.

Kaynaklar

Enerji Günlüğü (2021). <https://www.enerjiGUNlugu.net/turkiyenin-elektrikte-kurulu-gucu-95-890-mwa-yukseldi-40876h.htm>

T.C. Dışişleri Bakanlığı (2021). Türkiye'nin Enerji Profili ve Stratejisi. http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (2021). Bilgi Merkezi: Elektrik. <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-elektrik>

Yavuz Tiftikcigil, Burcu ve Yesevi, Çağla Gül (2014). Energy Relations between Turkey and Russia: Conflict in Energy Projects. *Journal of Economics and Sustainable Development* 5 (12): 56-69.

Yesevi, Çağla Gül (2021). Türkiye'nin Enerji Stratejisi ve Enerji Görünümü. *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*. 25.02.2021. <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/enerji-ve-enerji-guvenligi-arastirmalari-merkezi/turkiye-nin-enerji-stratejisi-ve-enerji-gorunumu>

Yavuz Tiftikçigil, Burcu ve Yesevi, Çağla Gül (2015). *Türkiye'nin Enerji Görünümü: Stratejiler ve İlişkiler*. İstanbul: Der'in Yayınevi.

Yesevi, Çağla Gül (2013). Türkiye'nin Güvenliği: Türkiye'nin Enerji Stratejisinin Yeniden Değerlendirilmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3(1): 266-286.

Yesevi, Çağla Gül ve Uysal Oğuz, Ceren (2014). Energy and Climate Change Policies of Russia and China. In Filiz Katman (Ed.) *Global Climate Change, Environment and Energy: Global Challenges and Opportunities to Global Stability*. (pp.165-182). New Castle: Cambridge Scholars Publishing.

Yesevi, Çağla Gül (2014). Avrasya Ekonomik Topluluğu, Enerji Politikası ve Ukrayna Krizi İçinde Hasret Çomak, Caner Sancaktar, Zafer Yıldırım (Eds.) *Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*. (s.479-501). İstanbul: Beta Yayınları.

Yesevi, Çağla Gül. (2015 a). İran Enerji Sektörü: İran'ın Akıllı ve Yumuşak Gücü. İçinde Hasret Çomak, Caner Sancaktar, Zafer Yıldırım (Eds.) *Enerji Diplomasisi*. (s.441-469), İstanbul: Beta Yayınları.

Yesevi, Çağla Gül (2015b). Irak'ın Enerji Denklemi: Türkiye'nin Enerji İlişkilerinde Çoklu Aktörler. *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler* 10: 63-106.

Yesevi, Çağla Gül ve Yavuz Tiftikçigil, Burcu (2015). Turkey-Azerbaijan Energy Relations: A Political and Economic Analysis. *International Journal of Energy Economics and Policy* 5(1): 27-44.

Yesevi, Çağla Gül ve Yavuz Tiftikçigil, Burcu (2017). Sosyal İnşacılık Açısından IRENA'nın Değerlendirilmesi ve Türkiye'nin Yenilenebilir Enerji Politikası. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 33: 113-136.

Yesevi, Çağla Gül (2018) Considering Pipeline Politics in Eurasia: South Stream, TurkStream and TANAP. *Bilge Strateji* 10 (18): 97-130.